

ستایش

به نام خدایی که جان آفرید

افتتاحیه

✻ همان‌طور که در معنای بیت صفحه قبل اشاره شده است نام زیبای خداوند در کتاب‌های شعر و ادبیات سرآغازی نیکو است. برای مثال گلستان و بوستان سعدی، پنج‌گنج یا پنج‌کتاب حکیم نظامی گنجوی و بسیاری دیگر از کتاب‌های شعر بزرگان با ذکر و نام خداوند آغاز می‌شوند. کتاب فارسی پایه هشتم نیز با ستایش و نام خداوند مهربان آغاز می‌گردد.

شعر «به نام خدایی که جان آفرید» در قالب مثنوی سرآغاز بوستان سعدی است. این شعر ۶۷ بیت دارد که ابیات کتاب درسی از آن‌ها انتخاب شده‌اند.

نام	قرن	آثار	نکات بیشتر
سعدی (شیخ مصلح‌الدین)	هفتم	«بوستان (نظم)» - «گلستان (نظم و نثر)»	* تحصیلات ابتدایی را در شیراز گذراند و برای ادامه تحصیل به بغداد رفت و پس از سی و پنج سال سفر و تجربه به شیراز برگشت.
مستوره کردستانی (ماه شرف خانم)	سیزدهم	«دیوان شعر» - «تاریخ اردلان»	* نخستین زن تاریخ‌نویس کرد در ایران است. * به دو زبان کردی و فارسی شعر سروده است.

واژگان

به نام خدایی که جان آفرید		
سردفتر: سرآغاز	بخت: بهره، قسمت، اقبال	جلال: بزرگی، عظمت
دیوان: دفتر شعر یا کتاب شعر شاعران	تخت: جایگاه مخصوص پادشاهان	بصر: بینایی، بینش، چشم
طلعت: درخشندگی	خلیل: دوست، لقب حضرت ابراهیم (ع)	منتها: به پایان رساننده، آخر
زینت‌ده: زیباکننده	نیل: نام طولانی‌ترین رود جهان است.	جمال: زیبایی، نیکویی
دستگیر: یاریگر، مددکار	درگاه: بارگاه، پیشگاه، محضر	تأمل کردن: اندیشیدن، درنگ کردن
کریم: بخشنده	متفق: هم‌فکر، هم‌رأی، هم‌داستان	به تدریج: کم‌کم، به آهستگی
پوش‌پذیر: بخشنده، قبول‌کننده توبه،	الهیّت: خدایی	صفا: پاکی، پاک‌دلی، پاکیزگی، خلوص
پذیرنده پوش	فرمانده: ناتوان، متحیر	حاصل کردن: به دست آوردن
پرستار: مطیع، فرمانبردار	کنه: ذات، پایان و حقیقت چیزی	مُحال: ناشدنی، غیرممکن
امر: دستور	ماهیت: حقیقت، ذات، چستی	مصطفی: به معنای برگزیده و لقب پیامبر اکرم (ص) است.
بنی آدم: فرزندان حضرت آدم (ع)، انسان	بشر: انسان	
	ماورا: پشت سر، آن‌سو، در پی، آنچه در	
	پشت چیزی باشد	

واژگان املائی

طلعت و درخشندگی - زینت و زیبایی - دستگیر و یاریگر - خطابخش و پوزش‌پذیر - متفق و هم‌نظر - الهیت و خداوندی - کنه و ذات - چستی و ماهیت - بصر و بینایی - منتها و پایان - درنگ و تأمل - مُحال و غیرممکن

از متن تا معنی

به نام خدایی که جان آفرید

به نام خدایی که جان آفرید سخن گفتن اندر زبان آفرید

معنی: با نام خداوندی (آغاز می‌کنیم) که انسان را خلق کرد و به او توانایی سخن گفتن را بخشید.

آرایه‌های ادبی: تناسب یا مراعات نظیر: سخن گفتن و زبان ♦ تلمیح: به آیات ۳ و ۴ سورة الرحمن - «خلق الانسان (۳) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (۴)» به معنای

«انسان را آفرید و به او بیان آموخت.» ♦ واج‌آرایی: صدای «آ» در مصراع اول و «ن» در مصراع دوم

دستور زبان: بیت سه جمله است: ۱) به نام خدایی که ۲) جان آفرید، ۳) سخن گفتن اندر زبان آفرید

نکته: «سخن گفتن» مصدر است و فعل به حساب نمی‌آید، زیرا شخص و شمار و زمان ندارد. بنابراین دقت کنیم در شمارش تعداد جمله، مصدرها را به جای فعل شمارش نکنیم.

خداوند بخشنده دستگیر کریم خطابخش پوزش‌پذیر

معنی: خداوندی که بخشنده و یاریگر است و توبه‌بندگان را می‌پذیرد و خطا و گناه آنان را می‌بخشد.

آرایه‌های ادبی: واج‌آرایی: صدای «-» در مصراع‌های اول و دوم ♦ کنایه: دستگیر کنایه از یاریگر

دستور زبان: در این بیت پنج واژه غیرساده وجود دارد: ۱) خداوند: مشتق ← خدا + وند، ۲) بخشنده: مشتق ← بخش (بن مضارع بخشیدن) + -نده،

۳) دستگیر: مرکب ← دست + گیر (بن مضارع گرفتن)، ۴) خطابخش: مرکب ← خطا + بخش (بن مضارع بخشیدن)، ۵) پوزش‌پذیر: مشتق - مرکب

← پوز (بن مضارع پوزیدن) + -ش + پذیر

پرستار امرش همه چیز و کس بنی‌آدم و مرغ و مور و کس

معنی: همه موجودات جهان از انسان که اشرف مخلوقات است تا پرندگان و مورچه‌ها و مگس‌ها مطیع و فرمانبردار دستور و خواسته خداوند هستند.

آرایه‌های ادبی: تناسب یا مراعات نظیر: مرغ و مور و مگس ♦ واج‌آرایی یا تکرار حروف: حرف «م» و صدای «-» در مصراع دوم ♦ تلمیح: آیات ۲۶

روم و ۸۳ آل عمران و ... : هر آن کس که در آسمان و زمین است، خواه یا ناخواه فرمانبردار او هستند. ♦ مجاز: «بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس» مجاز از همه موجودات است.

دستور زبان: همه چیز و کس ۲ گروه اسمی است. «همه» صفت مبهم و «چیز» و «کس» اسم مبهم و هسته هستند. ← همه چیز، همه کس ♦ فعل «هستند» در هر دو مصراع حذف شده است.

یکی را به سر بر بند تاج بخت یکی را به خاک اندر آرد ز تخت

معنی: خداوند اگر بخواهد بر سر یکی تاج خوشبختی می‌گذارد و به او عزت می‌دهد و یکی را از تخت پادشاهی پایین می‌کشد و عزت و ثروت را از او می‌گیرد.

آرایه‌های ادبی: جناس اختلافی: تخت و بخت ♦ تناسب: تاج و تخت ♦ تکرار: یکی را ♦ تلمیح: آیه ۲۶ سورة آل عمران «تُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ»:

تو هر که را خواهی ملک و سلطنت بخشی و از هر که خواهی ملک و سلطنت بازگیری ... ♦ کنایه: از تخت به خاک آوردن کنایه از خوار کردن - تاج بر سر نهادن کنایه از بزرگی و عظمت بخشیدن ♦ تشبیه: «تاج بخت» اضافه تشبیهی است.

دستور زبان: «را» در مصراع اول فک اضافه است. یعنی ترکیب اضافی را تفکیک یا جدا کرده است. یکی را به سر ← به سر یکی ♦ «را» مصراع دوم نشانه مفعولی است.

کنان کند آتشی بر خلیل کردی بر آتش برد ز آب نیل

معنی: خداوند خواست تا آتش را برای حضرت ابراهیم (ع) به گلستان تبدیل نماید و فرعونیان را در آب نیل غرق کند و به آتش جهنم برد.
آرایه‌های ادبی: تلمیح: مصراع اول به داستان گلستان شدن آتش بر حضرت ابراهیم (ع) و مصراع دوم به غرق شدن یاران فرعون در آب رود نیل اشاره دارد. ♦ تضاد: آب و آتش ♦ تکرار: آتش - بر ♦ جناس: بر و برد ♦ مجاز: «آتش» در مصراع دوم مجاز از جهنم است.
دستور زبان: در مصراع اول «گلستان» مسند و «آتش» مفعول جمله است.

به درگاه لطف و بزرگش بر بزرگان نهاده بزرگی ز سر

معنی: بزرگان در مقابل بزرگی و لطف خداوند، بزرگی و عظمت خود را فراموش می‌کنند.
آرایه‌های ادبی: تکرار: بزرگی ♦ جناس: سر و بر ♦ کنایه: از سر نهادن (از سر بیرون کردن) کنایه از فراموش کردن
دستور زبان: در دستور زبان فارسی کهن گاهی برای یک واژه از ۲ حرف اضافه استفاده می‌کرده‌اند، مانند: به درگاه لطف و بزرگیش بر
 حرف اضافه حرف اضافه
 بیت یک جمله است. ♦ «ش» در عبارت «بزرگیش» مضاف‌الیه است. ♦ فعل جمله دوم «نهاده‌اند» و ماضی نقلی است.

جهان، مشق بر الهیتش فرومانده از کنه مابیش

معنی: همه انسان‌ها بر خدایی او هم‌نظر هستند و از درک ذات خداوند ناتوان مانده‌اند.
آرایه‌های ادبی: مجاز: جهان مجاز از همه انسان‌های جهان است. ♦ کنایه: فروماندن کنایه از ناتوان و عاجز شدن
دستور زبان: فعل «است» در مصراع اول و دوم حذف شده است. ♦ «متفق» در مصراع اول مسند است. ♦ فعل مصراع دوم «فرومانده است» می‌باشد.

بشر، ماورای جلالت نیافت بصر قتهای جالش نیافت

معنی: انسان هیچ چیز را بزرگ‌تر و زیباتر از خداوند ندید و نشناخت.
آرایه‌های ادبی: مجاز: بصر مجاز از انسان است. ♦ جناس اختلافی: بشر و بصر - جمال و جلال ♦ تشخیص: نیافتن به بصر نسبت داده شده است.

تا تل در آینه دل کنی صفایی به تدریج، حاصل کنی

معنی: اگر به دلت که مانند آینه صاف است بیندیشی و توجه کنی، کم‌کم تو نیز صاف و زلال خواهی شد (چرا که خودشناسی مقدمه خداشناسی است).
آرایه‌های ادبی: تشبیه (اضافه تشبیهی): آینه دل ← تشبیه دل به آینه
دستور زبان: فعل «کنی» در مصراع اول مضارع التزامی و در مصراع دوم مضارع اخباری است. ♦ «به تدریج» قید است.

مخال است سدی که راه صفا توان رفت جز بر پی مصفی

معنی: ای سعدی، پاک و زلال شدن تنها با پیروی از حضرت محمد (ص) ممکن است.
آرایه‌های ادبی: تناسب یا مراعات نظیر: راه و رفت
دستور زبان: بیت سه جمله است. سعدی، مناداست و حرف ندا حذف شده است. ♦ «مخال» مسند است.

پرسش‌های چهار گزینه‌ای درس

واژگان

۱. معنای واژه‌های «کنه، الهیت، جلال، متفق» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟
 - (۱) ذات، خدایی، بزرگ، هم‌نظر
 - (۲) قدیمی، بزرگی، بزرگ، هم‌رأی
 - (۳) قدیمی، عظمت، بزرگی، هم‌نظر
 - (۴) ذات، خداوندی، بزرگی، هم‌رأی
۲. مترادف واژه «پرستار» در بیت زیر در کدام گزینه آمده است؟

«پرستار امرش همه چیز و کس

 - (۱) مطیع امر توام گر دلم بخواهی سوخت
 - (۲) نه آبروی، که گر خون دل بخواهی ریخت
 - (۳) جان سرمازدگان را تف خورشید دهیم
 - (۴) اگر تو فارغی از حال دوستان، یارا
۳. مترادف‌ها در کدام گزینه نادرست است؟
 - (۱) ماورا: پشت سر - ماهیت: حقیقت
 - (۲) درگاه: محضر - صفا: پاکی
 - (۳) محال: غیرممکن - جمال: زیبا
 - (۴) یخت: اقبال - دستگیر: کمک‌کننده
۴. در کدام گزینه معنای واژه‌های مشخص‌شده به ترتیب درست آمده است؟

«ای نام نکوی تو، سر دفتر دیوان‌ها

 - (۱) محضر، دادگاه
 - (۲) محضر، کتاب شعر
 - (۳) سرآغاز، کتاب شعر
 - (۴) سرآغاز، دادگاه
۵. در واژگان زیر چند واژه نادرست معنا شده است؟

تأقل: درنگ - منتها: پایان - خلیل: دوست - بصر: نور - پرستار: همراه - بشر: انسان

 - (۱) بدون غلط
 - (۲) یک
 - (۳) دو
 - (۴) سه

املا

۶. در کدام گزینه غلط املایی وجود ندارد؟
 - (۱) خداوند بخشنده دستگیر
 - (۲) تحمل در آیینۀ دل کنی
 - (۳) مهال است سعدی که راه صفا
 - (۴) بشر، ماورای جلالش نیافت
۷. در بیت زیر چند غلط املایی دیده می‌شود؟

«جهان، متفق بر الهیتش

 - (۱) بدون غلط
 - (۲) ۱
 - (۳) ۲
 - (۴) ۳
۸. حروف کدام گزینه برای جاهای خالی به ترتیب املائی درست را در عبارات شکل می‌دهد؟

«لعت روی تو / ممکن و مـال / نور بـر»

 - (۱) ط، ه، س
 - (۲) ت، ه، ث
 - (۳) ط، ح، ص
 - (۴) ت، ح، س

آرایه‌های ادبی

۹. در بیت زیر کدام آرایه ادبی وجود ندارد؟

«به نام خدایی که جان آفرید

 - (۱) تناسب
 - (۲) کنایه
۱۰. در بیت «خداوند بخشنده دستگیر / کریم خطابش پوزش‌پذیر» کدام آرایه ادبی وجود دارد؟
 - (۱) مجاز
 - (۲) تشبیه
 - (۳) کنایه
 - (۴) جناس
۱۱. کدام گروه از آرایه‌های ادبی در بیت زیر وجود دارد؟

«پرستار امرش همه چیز و کس

 - (۱) تلمیح، جناس
 - (۲) تناسب، جناس
 - (۳) واج‌آرایی، مجاز
 - (۴) تناسب، کنایه

۱۲. در کدام گزینه «تلمیح» دیده نمی‌شود؟

- ۱) پرستار امرش همه چیز و کس
 - ۲) به نام خدایی که جان آفرید
 - ۳) یکی را به سر، برنهد تاج بخت
 - ۴) محال است سعدی که راه صفا
- بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس
سخن گفتن اندر زبان آفرید
یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
توان رفت جز بر پی مصطفی

۱۳. آرایه‌های ادبی نوشته‌شده مقابل کدام گزینه در آن دیده نمی‌شود؟

- ۱) گلستان کند آتشی بر خلیل
 - ۲) بشر، ماورای جلالش نیافت
 - ۳) به درگاه لطف و بزرگیش بر
 - ۴) خداوند بخشنده دستگیر
- گروهی بر آتش برد ز آب نیل (تلمیح، تضاد)
بصر، منتهای جمالش نیافت (جناس، کنایه)
بزرگان نهاده بزرگی ز سر (کنایه، جناس)
کریم خطابش پوزش‌پذیر (کنایه، واج‌آرایی)

۱۴. در کدام گزینه هر سه آرایه ادبی «جناس، تناسب و کنایه» دیده می‌شود؟

- ۱) تأمل در آینه دل کنی
 - ۲) بشر ماورای جلالش نیافت
 - ۳) یکی را به سر، برنهد تاج بخت
 - ۴) گلستان کند آتشی بر خلیل
- صفایی به تدریج حاصل کنی
بصر منتهای جمالش نیافت
یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
گروهی بر آتش برد ز آب نیل

۱۵. در کدام گزینه «کنایه» وجود ندارد؟

- ۱) خداوند بخشنده دستگیر
 - ۲) پرستار امرش همه چیز و کس
 - ۳) به درگاه لطف و بزرگیش بر
 - ۴) جهان، متفق بر الهیتش
- کریم خطابش پوزش‌پذیر
بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس
بزرگان نهاده بزرگی ز سر
فرمانده از کنه ماهیتش

۱۶. در کدام گزینه آرایه «تضاد» وجود دارد؟

- ۱) محال است سعدی که راه صفا
 - ۲) جهان، متفق بر الهیتش
 - ۳) گلستان کند آتشی بر خلیل
 - ۴) تأمل در آینه دل کنی
- توان رفت جز بر پی مصطفی
فرمانده از کنه ماهیتش
گروهی بر آتش برد ز آب نیل
صفایی به تدریج، حاصل کنی

مفهوم

۱۷. مفهوم آیه «تَعَزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تَذِلُّ مَنْ تَشَاءُ» در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) گلستان کند آتشی بر خلیل
 - ۲) یکی را به سر، برنهد تاج بخت
 - ۳) بشر، ماورای جلالش نیافت
 - ۴) به درگاه لطف و بزرگیش بر
- گروهی بر آتش برد آب نیل
یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
بصر، منتهای جمالش نیافت
بزرگان نهاده بزرگی ز سر

۱۸. مفهوم عبارت «از سر نهادن» در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) کلاه برداشتن
- ۲) مطیع و فرمانبر بودن
- ۳) فراموش کردن
- ۴) جدا کردن

۱۹. مفهوم آیات ۳ و ۴ سورة الرحمن «خَلَقَ الْإِنْسَانَ وَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ» در کدام بیت دیده می‌شود؟

- ۱) پرستار امرش همه چیز و کس
 - ۲) خداوند بخشنده دستگیر
 - ۳) بشر، ماورای جلالش نیافت
 - ۴) به نام خدایی که جان آفرید
- بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس
کریم خطابش پوزش‌پذیر
بصر، منتهای جمالش نیافت
سخن گفتن اندر زبان آفرید

۲۰. کدام بیت ما را به «خودشناسی» دعوت می‌کند؟

- ۱) بشر، ماورای جلالش نیافت
 - ۲) تأمل در آینه دل کنی
 - ۳) به درگاه لطف و بزرگیش بر
 - ۴) پرستار امرش همه چیز و کس
- بصر، منتهای جمالش نیافت
صفایی به تدریج، حاصل کنی
بزرگان نهاده بزرگی ز سر
بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس

۲۱. کدام گزینه با بیت زیر ارتباط معنایی بیشتری دارد؟

«همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو ببوشی»

همه بیشی تو بگاهی، همه کفی تو فزایی»

بصر، منتهای جمالش نیافت
بنی آدم و مرغ و مور و مگس
یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
بزرگان نهاده بزرگی ز سر

۱) بشر، ماورای جلالش نیافت
۲) پرستار امرش همه چیز و کس
۳) یکی را به سر، برنهد تاج بخت
۴) به درگاه لطف و بزرگیش بر

تاریخ ادبیات

۲۲. کدام گزینه جای خالی را به درستی پر می‌کند؟

«سعدی بوستان را و گلستان را نوشته است.»

۱) به نظم - به نظم و نثر ۲) به نظم و نثر ۳) به نظم و نثر ۴) به نظم و نثر - به نثر

۲۳. سعدی و مستوره کردستانی به ترتیب شعری چه قرن‌هایی بوده‌اند؟

۱) هفتم، دوازدهم ۲) هشتم، سیزدهم ۳) هفتم، سیزدهم ۴) هشتم، دوازدهم

۲۴. کدام گزینه در مورد مستوره کردستانی نادرست است؟

۱) اولین زن تاریخ‌نویس کرد در ایران است.
۲) به دو زبان فارسی و کردی شعر سروده است.
۳) او در قرن سیزدهم هجری قمری می‌زیسته است.
۴) شعر «به نام خدایی که جان آفرید» از کدام اثر سعدی انتخاب شده است؟

۱) گلستان ۲) بوستان ۳) مواعظ ۴) غزلیات

دستور زبان

۲۵. در کدام گزینه واژه «مخفف» وجود ندارد؟

۱) ای نام نکوی تو سر دفتر دیوان‌ها
۲) یکی را به سر، برنهد تاج بخت
۳) گلستان کند آتشی بر خلیل
۴) به نام خدایی که جان آفرید

۱) وی طلعت روی تو زینت ده عنوان‌ها
۲) یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
۳) گروهی بر آتش برد ز آب نیل
۴) سخن گفتن اندر زبان آفرید

۲۶. نقش دستوری واژه‌های مشخص شده به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

۱) نهاد، مفعول، نهاد ۲) مسند، نهاد، مفعول
۳) مسند، مفعول، مفعول ۴) نهاد، مسند، نهاد

۲۷. در بیت «پرستار امرش همه چیز و کس / بنی آدم و مرغ و مور و مگس» چند گروه اسمی وجود دارد؟

۱) هفت ۲) شش ۳) پنج ۴) سه

۲۸. نهاد در کدام گزینه نادرست مشخص شده است؟

۱) به درگاه لطف و بزرگیش بر
۲) بشر ماورای جلالش نیافت
۳) جهان متفق بر الهیتش
۴) تأمل در آینه دل کنی

۱) بزرگان نهاده بزرگی ز سر (بزرگان)
۲) بصر منتهای جمالش نیافت (بصر)
۳) فرومانده از کنه ماهیتش (ماهیتش)
۴) صفایی به تدریج، حاصل کنی (حذف شده است)

۲۹. تعداد حروف اضافه نوشته شده مقابل کدام گزینه صحیح است؟

۱) به درگاه لطف و بزرگیش بر
۲) جهان، متفق بر الهیتش
۳) پرستار امرش همه چیز و کس
۴) ای نام نکوی تو، سر دفتر دیوان‌ها

۱) بزرگان نهاده بزرگی ز سر (۲)
۲) فرومانده از کنه ماهیتش (۳)
۳) بنی آدم و مرغ و مور و مگس (۱)
۴) وی طلعت روی تو، زینت‌ده عنوان‌ها (صفر)

۳۰. نقش دستوری واژه‌های مشخص شده در کدام گزینه به ترتیب نادرست نوشته شده است؟

۱) بشر، ماورای جلالش نیافت
۲) محال است سعدی که راه صفا
۳) یکی را به سر، برنهد تاج بخت
۴) به درگاه لطف و بزرگیش بر

۱) بصر، منتهای جمالش نیافت (مفعول، نهاد)
۲) توان رفت جز بر پی مصطفی (مسند، حرف ربط)
۳) یکی را به خاک اندر آرد ز تخت (مفعول، متمم)
۴) بزرگان نهاده بزرگی ز سر (متمم، مفعول)

۳۲. تعداد جملات در کدام گزینه کمتر است؟

- ۱) به نام خدایی که جان آفرید
- ۲) یکی را به سر برنهد تاج بخت
- ۳) به درگاه لطف و بزرگیش بر
- ۴) پرستار امرش همه چیز و کس

۳۳. در کدام گزینه ترکیب وصفی وجود دارد؟

- ۱) به درگاه لطف و بزرگیش بر
- ۲) گلستان کند آتشی بر خلیل
- ۳) پرستار امرش همه چیز و کس
- ۴) جهان، متفق بر الهیتش

۳۴. در کدام گزینه واژه غیر ساده وجود ندارد؟

- ۱) بشر، ماورای جلالش نیافت
- ۲) گلستان کند آتشی بر خلیل
- ۳) خداوند بخشنده دستگیر
- ۴) ای نام نکوی تو، سر دفتر دیوانها

۳۵. در کدام گزینه فعل حذف نشده است؟

- ۱) محال است سعدی که راه صفا
- ۲) به نام خدایی که جان آفرید
- ۳) پرستار امرش همه چیز و کس
- ۴) جهان، متفق بر الهیتش

سخن گفتن اندر زبان آفرید
یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
برزگان نهاده بزرگی ز سر
بنی آدم و مرغ و مور و مگس

برزگان نهاده بزرگی ز سر
گروهی بر آتش برد ز آب نیل
بنی آدم و مرغ و مور و مگس
فرومانده از کنه ماهیتش

بصر، منتهای جمالش نیافت
گروهی بر آتش برد ز آب نیل
کریم خطابش پوزش پذیر
وی طلعت روی تو، زینتده عنوانها

توان رفت جز بر پی مصطفی
سخن گفتن اندر زبان آفرید
بنی آدم و مرغ و مور و مگس
فرومانده از کنه ماهیتش

۳۶. در بیت «تأمل در آیینۀ دل کنی / صفایی به تدریج، حاصل کنی» زمان فعلها به ترتیب در کدام گزینه صحیح آمده است؟

- ۱) مضارع اخباری، مضارع اخباری
- ۲) مضارع التزامی، مضارع التزامی
- ۳) مضارع التزامی، مضارع اخباری
- ۴) مضارع اخباری، مضارع التزامی

پاسخهای تشریحی

۱ < ۷

در این بیت غلط املایی وجود ندارد.

۳ < ۸

طلعت روی تو / ممکن و محال / نور بصر

۲ < ۹

تناسب: سخن گفتن و زبان / تلمیح به آیات «خلق الانسان - عَلَّمَ الْبَيَانَ» / واج آرایی: صدای «آ» در مصراع اول و «ن» در مصراع دوم

۳ < ۱۰

دستگیر بودن کنایه از یاریگر و کمک کننده بودن است.

۳ < ۱۱

واج آرایی: تکرار حرف «م» در مصراع دوم و صدای «ئ» / بنی آدم و مرغ و مور و مگس مجاز از همه موجودات جهان است.

۴ < ۱

کنه: ذات، پایان و حقیقت هر چیز / الهیت: خداوندی
جلال: بزرگی / متفق: هم رأی، هم نظر
دقت کنیم که جلال به معنای بزرگی و جلیل به معنای بزرگ است.

۱ < ۲

پرستار در این بیت به معنای مطیع و فرمانبردار است.

۳ < ۳

جمال به معنای زیبایی است و جمیل یعنی زیبا.

۳ < ۴

سر دفتر: سرآغاز / دیوان: کتاب شعر

۳ < ۵

واژه های پرستار و بصر نادرست معنا شده اند که به ترتیب یعنی: مطیع و بینایی

۴ < ۶

واژه های پوزش پذیر، تأمل و محال نادرست نوشته شده اند.

۱۲ < ۴

تلمیحات موجود در ابیات:

گزینه (۱): تلمیح به آیات ۲۶ سوره روم و ۸۳ آل عمران که همه موجودات جهان فرمانبردار خداوند هستند.

گزینه (۲): تلمیح به آیات ۳ و ۴ سوره الرحمن: «خَلَقَ الْإِنْسَانَ - عَلَّمَهُ الْبَيَانَ»
گزینه (۳): تلمیح به آیه «تُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ»

۱۳ < ۲

در این گزینه آرایه کنایه وجود ندارد.

۱۴ < ۳

تناسب: تاج و تخت / کنایه: از تخت به خاک آوردن کنایه از پست کردن /
جناس: تخت و بخت

۱۵ < ۲

کنایه‌ها در سایر گزینه‌ها: دستگیر بودن کنایه از یاریگر بودن / از سر نهادن
کنایه از فراموش کردن / فروماندن کنایه از ناتوان شدن

۱۶ < ۳

بین واژه‌های آب و آتش در این بیت تضاد وجود دارد.

۱۷ < ۲

معنای آیه این است که خداوند هر کس را بخواهد، عزت می‌بخشد و هر کس را بخواهد، خوار و پست می‌سازد که با بیت گزینه (۲) نزدیکی معنایی زیادی دارد.

۱۸ < ۳

از سر نهادن کنایه از فراموش کردن است.

۱۹ < ۴

معنای آیات این است: انسان را آفرید و به او سخن گفتن را آموخت. این معنا در بیت گزینه (۴) وجود دارد.

۲۰ < ۲

در مصراع اول بیت گزینه (۲) شاعر ما را به تأمل در آئینه وجود، یعنی خودشناسی دعوت می‌کند.

۲۱ < ۳

مصراع دوم بیت سؤال به این معنی است که هر زیادی را کم می‌کنی و هر کمی را زیاد می‌نمایی که این معنا با گزینه (۳) نزدیکی معنایی دارد.

۲۲ < ۱

بوستان به نظم یا شعر و گلستان با ترکیب نظم و نثر نوشته شده‌اند.

۲۳ < ۳

سعدی شاعر قرن هفتم و مستوره کردستانی شاعر قرن سیزدهم است.

۲۴ < ۲

تاریخ طبری نوشته مستوره کردستانی نمی‌باشد.

۲۵ < ۲

شعر «به نام خدایی که جان آفرید» از بوستان سعدی انتخاب شده است.

۲۶ < ۴

مخفف‌ها در گزینه‌ها: (۱) نکو (نیکو)، وی (وای) / (۲) ز (از) / (۳) ز (از)

۲۷ < ۳

آتشی را بر خلیل گلستان می‌سازد و گروهی را از آب بر آتش می‌برد.

مفعول مسند مفعول

۲۸ < ۱

پرستار امرش / همه چیز / همه کس / بنی آدم / مرغ / مور / مگس
دقت کنیم گاهی گروه اسمی فقط از هسته تشکیل شده و وابسته‌ای ندارد.

۲۹ < ۳

نهاد در این بیت واژه «جهان» است.

۳۰ < ۴

تعداد حروف اضافه در گزینه‌ها: گزینه (۱): به، بر، ز (۳) / گزینه (۲): بر،
از (۲) / گزینه (۳): صفر

۳۱ < ۳

«یکی» در مصراع اول مضاف‌الیه است. حرف «را» بعد از آن فک اضافه
است، یعنی ترکیب اضافی را تفکیک می‌کند: یکی را به سر ← بر سر یکی

۳۲ < ۳

تعداد جملات در گزینه‌ها: (۱) ۳ / (۲) ۲ / (۳) ۱ / (۴) ۲

۳۳ < ۳

عبارت «همه چیز و کس» ۲ ترکیب وصفی در خود دارد: «همه چیز» و
«همه کس». دقت کنیم که «همه» صفت مبهم است.

۳۴ < ۱

واژه‌های غیرساده در گزینه‌ها:

(۲) گلستان / خداوند، بخشنده، دستگیر، خطابخش، پوزش‌پذیر / (۴)
سردفتر، زینت‌ده

۳۵ < ۱

در گزینه (۲) «آغاز می‌کنیم» حذف شده است / در گزینه (۳) «هستند»
در پایان هر دو مصراع حذف شده است. / در گزینه (۴) «است» در پایان
هر دو مصراع حذف شده است.

۳۶ < ۳

اگر در آئینه دل تفکر بکنی (مضارع التزامی) به تدریج صفایی حاصل
می‌کنی (مضارع اخباری)